

İlkokul 2. Sınıf Türkçe Ders Kitabındaki Görsellerin Analiz Edilmesi

An Analysis of Visual Elements in the Second-Grade Primary School Turkish Language Textbook

Aysel EREN *

Gülbin ZEREN NALİNCİ**

Makale Bilgisi

Geliş Tarihi:05.03.2025

Kabul Tarihi:01.08.2025

Doi:10.20296/tsadergisi.1651583

Anahtar Sözcükler:

Doküman analizi
Türkçe ders kitabı
Metin
Görsel

ÖZET

Bu çalışma, ilkökul ikinci sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan görsel unsurları; içerik, tasarım ve öğretim programına uygunluk açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, 2023–2024 eğitim-öğretim yılında kullanılan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Bilim Kültür Yayınları (BKY) tarafından yayımlanan ders kitaplarını kapsamaktadır. Nitel araştırma deseninin benimsendiği çalışmada, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Görsel–Metin İlişkisi Kategori Listesi” kullanılmış ve veriler doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Bulgular, MEB kitabındaki görsellerin öğretim programı ve metin içeriğiyle kısmen uyumlu olduğunu; BKY kitabındaki görsellerin ise daha yüksek düzeyde bir bütünlük sergilediğini ortaya koymuştur. Her iki kitapta da şiddet içerikli ya da toplumsal değerlerle çelişen görsellere rastlanmamıştır. Tasarım açısından ise görsellerin canlı ve dikkat çekici renklere sahip olduğu; figür-zemin ilişkisi, denge ve görsel netlik gibi temel tasarım ilkelerine uygun biçimde düzenlendiği belirlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, pedagojik açıdan anlamlı ve tasarım açısından nitelikli görsellerin ders kitaplarında bilinçli bir şekilde entegre edilmesinin, öğrencilerin estetik algılarını ve öğrenme süreçlerini olumlu yönde etkilediği sonucuna varılmıştır. Bulgular ilgili alan yazını çerçevesinde tartışılmış ve öğretim materyallerinin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur.

Article Information

Submission: 05.03.2025

Acceptance: 01.08.2025

Doi:10.20296/tsadergisi.1651583

Key Words:

Document analysis
Turkish textbook
text
visual

ABSTRACT

Visual elements in early-grade textbooks play a critical role in shaping students' comprehension and engagement, yet their pedagogical quality is often overlooked. This study examines the visual components of second-grade Turkish textbooks in terms of content, design, and alignment with curriculum objectives. The analysis focuses on textbooks published by the Ministry of National Education (MNE) and Science Culture Publishing (SCP), both of which were used in the 2023–2024 academic year. The study adopts a qualitative research design based on document analysis. Data were collected using a researcher-developed instrument, the “Visual–Text Relationship Category List,” to evaluate the relationships among visuals, textual content, and curricular goals. The findings indicate that visuals in the MNE textbook are only partially aligned with curriculum objectives and text content, whereas the SCP textbook demonstrates a higher level of alignment. Both textbooks avoid the use of violent or socially inappropriate imagery. In terms of design, visuals in both books employ vivid colors and adhere to key visual principles such as balance, clarity, and figure–ground distinction, supporting student engagement and comprehension. The study concludes that well-designed and pedagogically aligned visuals enhance students' learning processes and aesthetic awareness. It is recommended that future textbook development prioritize visual literacy and intentional visual design to improve instructional effectiveness.

Atf İçin

Eren, A. & Zeren Nalinci, G. (2026). İlkokul 2. sınıf türkçe ders kitabındaki görsellerin analiz edilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 30(1), 230-252 doi:10.20296/tsadergisi.1651583

* Yüksek lisans öğrencisi, Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Amasya, aysel_caglak@hotmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-2240-7919>

** Doç. Dr., Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Amasya, gulbinzeren72@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6873-4551>

GİRİŞ

Eğitim, bir toplumun, değerlerini yeni yetişen nesillere aktarma ve onların bu değerleri kabullenmelerini sağlamayı hedeflemektedir (Dinçer, 2003, s. 102). Bu hedeflere eğitim programları aracılığıyla ulaşılmaktadır. Ders kitapları, öğrenciler için öğretici olmaları ve öğretmenler için dersin gereklerini ekonomik bir şekilde sağlamaları nedeniyle eğitim ortamlarında önemli ve yaygın olarak kullanılan materyallerdir (Güzel & Şimşek, 2012, s. 179). Ders kitapları, öğrencilerin bilgi, beceri ve alışkanlıklar edindiği, öğretmenlerden sonra en temel kaynaktır. Ana dil sevgisinin ve farkındalığının geliştirilmesinde önemli rol oynayan ders kitapları, öğrencilerin ilgileri, yetenekleri ve öğrenme hızları dikkate alınarak yazılmalıdır. İçerik öğrenci düzeyinde hazırlanmalı, müfredatla uyumlu olmalı, hem öğretmenlere hem de öğrencilere kaynak ve rehberlik sağlamalıdır (Hıdıroğlu, 2019, s. 11-12). Bu açıdan bakılarak ders kitapları farklı açılardan değerlendirilmektedir.

Genel olarak ders kitaplarının format, kapsam ve içerik, ilkeler, yöntemler, teknikler ve öğretim stratejileri açısından analizi yapılmakta, hazırlık ya da değerlendirme soruları içerip içermediği de incelenmektedir. Ders kitaplarının fiziksel özellikleri arasında görünüm, renk, kitapta yer alacak bilgiler, yazı tipi ve boyutu yer almaktadır. Ders kitaplarının pedagojik tasarımı; kazanımlar (hedefler), içerik, öğretme ve öğrenme süreci, ölçme ve değerlendirme gibi unsurları içermektedir. Ders kitaplarının görsel tasarımı, görsel çekiciliğe ve hedef kitleye hitap etmeli, dili ve tasarımı hedef kitlenin seviyesine ve yazım kurallarına göre yazılmalıdır (Erkılıç & Can, 2018, s. 297).

Ders kitabı metninin görsellerle bütünleşmesi ve onları tamamlaması çok önemlidir. Görseller hedef kitlenin özelliklerine uygun olmalı, onların ilgisini çekecek şekilde hazırlanmalı ve metinle bağlantılı olmalıdır. Görseller, metnin içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştırmak, açıklamak, süslemek ve akılda kalmasını sağlamak için tasarlanmaktadır (İlhan & Yazar, 2021, s. 746). Ders kitapları görsel ve içerik gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır. Öğretmenler ve öğrenciler tarafından kullanılan ders kitaplarının kalitesinin artırılması, eğitimin kalitesini de artıracak ve eğitim programında belirlenen hedeflere ulaşılmasına katkıda bulunacaktır (Mazlum & Mazlum, 2016, s. 6).

Varoluşunun başlangıcında insan, duyularını kullanarak araçsız bir şekilde hayatta kalmaya çalışmıştır. Varlıklarını korumak, geçimlerini sürdürmek, gerekli çözümleri üretmek, olayları açıklayabilmek ve anlayabilmek için ilk dil olarak görsel dili kullanarak iletişim kurmaya çalışmış, beden dili, sesler, jestler ve işaretler kullanarak yeni yöntemler denemiş ve geliştirmişlerdir. İletişim kurma sürecinde insanlar görsel okumaya da aşina olmuşlar (Özgeldi-Büyüktopbaş & Uçar, 2021, s. 160). Bu da görsel öğelerin önemini belirginleştirmiştir. Eğitimciler görsel öğrenmenin çocuklar için öğrenmenin en etkili yollarından biri olduğuna dikkat çekmektedir. Görsel materyallerin yazılara göre daha dayanıklı olduğu ve dikkat çektiği bilinmektedir. Görseller öğrencilerin karmaşık bilgileri ve soyut kavramları daha iyi öğrenmelerini sağlamaktadır. Ders kitaplarında görsel düzenin oluşturulmasında en önemli unsurlardan biri illüstrasyondur. Illüstrasyonlar öğrenme ve öğretme sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ders kitaplarındaki resimler metni açıklamak, tamamlamak ve süslemek için kullanılmaktadır (Uzuner vd., 2010, s. 723).

Görsel öğeler, metinde yer alan, metin anlatımını destekleyen, içeriğinin anlaşılmasını kolaylaştıran ve okuyucunun sezgisel düşünmesini sağlayan resimler, çizelgeler, grafikler, tablolar, haritalar, ağ şemaları vb. anlamına gelmektedir. Görsel materyallerin etkililiği, onları kullanan kişinin kişilik özelliklerinden etkilenmektedir. Aslında görsel materyalleri kullanan kişilerin ön bilgileri, görsel materyallerden ne ölçüde yararlanacaklarını etkilemektedir. Örneğin, bir metinde verilen bir harita, metinden öğrenmeyi geliştirebilmekte, okuyucunun içerikle ilgili ön bilgisi varsa, haritaların etkililiği daha da artabilmektedir (Schwartz vd., 1998, s. 65). Resimlerin içeriği anlamaya yardımcı olma, dikkat çekme, motive etme, soyut ve karmaşık kavramları açıklama gibi işlevleri vardır. Görsel öğeler yoğun bilgi içerdiklerinden, akılda kalıcı olmalarından, ilgi ve dikkat çekmelerinden dolayı yorumlanması kolaydır. Ayrıca iletişim sürecini geliştirmek için tablo, grafik, görsel gibi birçok araç kullanılabilir (Wright, 1980, s. 25-29).

Tek başına veya metinle birlikte kullanılan görseller öğrenme sürecini önemli ölçüde etkileyebilir. Görsel materyallerin bilgiyi netleştirmesi nedeniyle öğrenmeyi kolaylaştırdığı, yazılı metinle birlikte

kullanıldığında etkililiğinin arttığı ve görsel materyallerin yazılı materyallere göre bir iletişim aracı olarak daha yaygın olduğu ileri sürülebilir (İşler, 2003, s. 55-63).

Görsel öğelerin metin içeriğini etkili bir şekilde desteklemesi için metin ve görsel öğelerin kullanıldığı yerlerde tutarlılığın olması gerekmektedir. Materyalin iki kez tekrarlanmasının öğrenmeyi kolaylaştırıcı etkisi nedeniyle metnin yanında görsel kullanılması konunun daha iyi öğrenilmesine ve akılda kalıcılığına olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Araştırmalar metnin resimlerle birlikte verilmesinin resim ve metnin ayrı ayrı verilmesinden daha etkili olduğunu göstermektedir (Ayçiçeği, 1999, s. 93-110). Metin ile onu destekleyen görsel unsurların arasına ilgisiz metin veya görsellerin eklenmesi etkililiği azaltmaktadır. Bu nedenle metin ve görsellerin birbirini tamamlayıcı şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Özellikle görsel öğelerin metnin üstüne, yanına veya altına yerleştirilmesi gerekmektedir; çünkü metin ve görsel öğelerin aynı veya farklı sayfalarda birbirinden uzak olması mesajın etkisini azaltabilecektir (Şahin, 2014, s. 32).

Ders kitaplarında bulunan görsel öğeler öğrencilerin hayal gücünü harekete geçirmekte, estetik yeteneklerini geliştirmekte, onların heyecanlanmasına sebep olarak öğrenme isteklerini artırmaktadır. Görsel öğeler metne uygun, yaratıcı, öğretici, düşündürücü, özetleyici ve bilgilendirici şekilde tasarlanmalıdır (Bangir-Alpan, 2004, s. 11; Keser, 2004, s. 3). Bu nedenle ders kitabında kullanılan görsel öğelerin özenle seçilip sayfaya yerleştirilmesi mesaj tasarımı açısından oldukça önemlidir.

Görseller basit, anlaşılması kolay ve mesajın gerektirdiği kadar ayrıntı içermelidir. Çizimlerde karakterlerin hareketleri net bir şekilde çizilmeli, görsel unsurları oluşturan formlar ne tamamen gerçekçi ne de tamamen soyut olmalıdır. Görsel öğelere bakarken göz hareketleri daha çok sol üst köşeye odaklanacağından, vurgulanması gereken öğelerin sol üst köşeye yerleştirilmesine dikkat edilmelidir. Vurgu için oklar ve benzeri yönlendirme araçları kullanılmalı, önemli öğeler için diğer öğelerden daha parlak renkler tercih edilmeli, temel öğeler diğer öğelerden daha büyük yapılmalı, ifade etmek istenen nesnenin renkleri arasında kontrast oluşturulmalıdır. Vurgu ve arka plan için diğer şekillerden farklı şekiller kullanılmalıdır. Görsel öğelerin tasarımında kullanılan çizgiler (iskelet) genellikle yön duygusu sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Kalın çizgiler yükseklik, genişlik ve derinlik hissi vermektedir. İnce çizgilerden daha etkilidir. Eğik çizgiler dengesiz bir etki oluşturmaktadır (Şahin, 2014, s. 32).

Görsel unsurlar sayfada dengeli bir şekilde yerleştirilmeli, simetrik (formal) dengeden kaçınılmalıdır. Asimetrik (informal) denge, dinamik olması ve izleyicinin dikkatini görselliğe daha çok çekmesi nedeniyle tercih edilmelidir. Boşluk ve doluluk oranları dikkate alınmalıdır. Görsel materyallerde renk, aslına uygunluğu artırmak, öğeleri vurgulamak ve duygusal tepkiler yaratmak için kullanılmaktadır. Renk, önemli bilgi ve detayları göstermek, benzerlik ve farklılıkları belirtmek, güzelliği çağrıştırmak amacıyla kullanılmalı, ancak renk sayısı en fazla dört renkle sınırlandırılmalıdır. Görsel öğelerin boyutları amaca uygun olmalı ve görselin okunabilirliğini sağlamalıdır. Bir görsel unsurun içeriği detay gerektiriyorsa, boyutu büyük ve geniş tutulmalı, ancak tüm sayfayı kaplayacak kadar büyük görsel unsurlardan kaçınılmalıdır (Şahin, 2014, s. 33).

Özellikle ilköğretim düzeyinde diğer tüm müfredatları destekleyen Türkçe ders kitaplarına metin ve görsel öğelerin uyumu yansıtılmalıdır. Ana dili eğitimi eğitim kurumlarıyla sınırlı kalamayacak kadar önemli olsa da, bu eğitimin etkili bir kısmı okullardaki Türkçe derslerinde gerçekleşmektedir. Koç'un (2021, s. 171) aktardığına göre Yıldız (2003) ana dili dersleri olarak tanımlayabileceğimiz Türkçe derslerinin temel ilkesini "öğrencilere dilin bugün ve gelecekte kullanımı açısından çeşitli beklentileri karşılayabilecek beceriler kazandırmak" olarak ifade etmiştir. Bu beceriler okuma, yazma, konuşma ve dinleme/izleme olarak ayrılmıştır. Anlatım etkinliklerinin anlaşılmasına temel oluşturan bu becerilerin Türkçe derslerinin amaçlarından biri olması Türkçe derslerinin önemini artırmaktadır (Durukan, 2013, s. 1-13).

Öğrencilerin Türkçe öğretim materyallerinde yer alan görsellerden yararlanabilmeleri ve istenilen seviyeye ulaşabilmeleri için seçilen görsellerin konuya uygun olması ve kitapta en uygun yere yerleştirilmesinin sağlanması gerekmektedir. Resimleri yerleştirirken sadece görünüme değil, eğitime ve yönlendirmeye de dikkat edilmelidir. Basılı materyalin net, açık, güzel ve anlaşılması

kolay olduğundan emin olunmalıdır. Resimler Türkçe derslerinde vazgeçilmez bir araç olup, öğrenme-öğretme sürecinin etkililiğini artıran materyallerden biridir. Aynı zamanda öğrencilerin dikkatini gerekli noktalara odaklamak, onlara önceki bilgilerini hatırlatmak, meraklarını uyandırmak, neden-sonuç, benzerlik ve farklılıkları somut olarak görmelerini, mekânı algılamalarını vb. çeşitli kullanımları da vardır. Ayrıca müfredatın en doğru şekilde öğrencilerin öğrenme ve öğretme sürecine aktif olarak dahil edilmesine yardımcı olmaktadır (Uzuner vd., 2010, s. 721-733).

Araştırma kapsamında 2. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki görseller incelenmiştir. 2. sınıfa devam eden çocuklar doğum ayı ve okula kayıt tarihine bağlı olarak 7-8 yaşlarında olmaktadır. Bu yaş grubundaki çocukların bilişsel, duyuşsal ve fiziksel özellikleri farklılaşmakta ve bu farklılıklar da onların öğrenme kabiliyetine yansımaktadır. Görsel unsurlar bu yaş grubundaki öğrencilerin dersi daha iyi anlamalarına ve öğrendiklerinin daha kalıcı olmasını sağlamaktadır (Özbay, 2006).

Öğrencilerin bilgi edinmesinde okuma ve dinleme kadar görsel öğelerin kullanılması da önemlidir. Bazı öğrenciler okuyarak ya da dinleyerek anlayamadıkları metinleri görsel öğelerden anlayabildiklerinden, metnin ana fikrini açıklayan görsel öğeler anlamaya yardımcı olarak kullanılabilir. Öğrenciler bilgi ve fikirleri gözlemleyerek, dinleyerek ve okuyarak edinmektedirler. Bu nedenle öğrencilere çeşitli görselleri görüntüleme, inceleme ve okuma fırsatlarının sağlanması önemlidir (Güneş, 2007).

Etkili iletişimin sağlanması bu araçların kullanımının kalitesiyle doğru orantılıdır. Dolayısıyla Türkçe eğitiminde bu becerilerin geliştirilmesine yönelik yaklaşımın oldukça önemli olduğu açıktır. Anadili öğretiminin kalıcılığının sağlanmasında en önemli faktör, öğretim sürecinde bireyin konuya olan ilgisini ve dikkatini uyandırmaktır. Bireyler öğretim sürecinde birden fazla uyarıya karşı karşıya kaldıklarında, öğrenilen bilgilerin akılda kalma süresi de artacaktır. Özellikle ilköğretim öğrencilerinin ilgi çekici bir ortamda eğitim görmeleri, ana dillerini öğretmede daha başarılı olmalarını sağlayabilmektedir. Anadilde eğitim ders kitaplarındaki metinler aracılığıyla yapılır. Üstte, sağda, solda ve altta çeşitli görseller sunularak metinler anlaşılabilir çalışılır (Batur, 2010, s. 174-200). Bu görsel göstergeler sadece okuduğunu anlama için değil, aynı zamanda ana dilde diğer etkinlik alanları için de kullanılabilir. Öğrencilerin yazdıkları konunun farklı yönlerini ifade eden görsellerin seçilmesi, öğrencilerin yaratıcı yazma becerilerinin geliştirilmesinde de önemlidir. Günlük hayatta yazılı metinlerden çok semboller, logolar, resimler, fotoğraflar ve ikonlar insanların dikkatini çektiği için hemen her alanda uygulanmaya çalışılmaktadır. Özellikle kitle iletişim araçlarında görsellerin metinlerden daha önemli olması bunun göstergesidir (Yengin, 1996).

Literatürde ders kitaplarında bulunan resimler ile metin arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar bulunmaktadır. Uzuner vd. (2010) tarafından yapılan çalışmada, katılımcılar, 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan illüstrasyonlar öğretmenler tarafından iyi düzeyde bulunmuştur. Baş & İnan-Yıldız (2014) ilköğretim Türkçe ders kitaplarını, resim-metin ilişkisi bağlamında sınıf öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda incelemişler ve Türkçe ders kitabındaki resimlerin yaratıcı düşünme, geniş bir hayal gücüne ve sanatsal beğeniye sahip bireyler yetiştirmeye yardım etme açısından yetersiz olduğunu belirlemişlerdir. Mazlum & Mazlum (2016) araştırmalarında ilköğretim 4. sınıf Türkçe ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerini değerlendirmişler, kitap içeriğinin uzmanlar tarafından açık, anlaşılır bir sayfa düzeni içinde hazırlanması gerektiği sonucuna ulaşmışlardır. Demirel vd. (2018) yaptıkları çalışmada, 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle olan ilişkisi ortaya konmuştur. İşcan & Cımbız (2018) ise araştırmalarında ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin metinlerle uyumunu incelemişlerdir. İlhan & Yazar (2021) temel eğitim Türkçe ders kitaplarındaki metin-görsel ilişkisini görsel tasarım unsurları bağlamında incelemişlerdir. Araştırmada metinlerin görsellerinin çoğunlukla öğrencilerin estetik duyarlılığını ortaya çıkaracak ya da geliştirecek düzeyde olmadığı, metinlerde çeşitli görsellerin kullanılmadığı, genellikle tek görsel türe yer verildiği belirlenmiştir. Bu çalışmada ilköğretim 2. sınıf Türkçe dersi kitaplarında bulunan metinlerin görsellerle ilişkisinin analiz edilmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın amacı, MEB ve BKY olmak üzere iki farklı yayın evi tarafından basılmış ilköğretim 2. sınıf Türkçe dersi kitaplarında bulunan metinlerin görsel ilişkisini analiz etmektir. Belirlenen alt

amaçlar üzerinde çalışmak, elde edilen bulgular ile araştırmanın sonucunu ortaya koymak ve araştırılan bu çalışma ile literatüre katkıda bulunmak amaçlanmıştır.

Araştırmanın problem cümlesi: İlkokul 2. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan görsel metin ilişkisi nasıldır?

Bu ana problem doğrultusunda aşağıda bulunan alt problemler oluşturulmuştur.

1. Görseller metnin içeriğine uygun mudur?
2. Görseller öğrencinin özelliklerine uygun mudur?
3. Görseller Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki kazanımlara uygun mudur?
4. Görseller toplumsal değerler açısından olumsuz öge ve şiddet içermekte midir?
5. Metinlerle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiş midir?
6. Görsellerde kullanılan renkler canlı, dikkat çekici ve net midir?
7. Görsellerde kullanılan renkler ve boyutlar gerçeğe uygun mudur?
8. Görseller ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin (fon) ilişkisi gözlemlenmiş midir?
9. Görseller metin ile aynı sayfada yer almakta mıdır?
10. Görsellerin bütünlüğü sağlayıcı, tasarımda denge ve oran-orantı ilkelerine uygun hazırlanmış mıdır?
11. Görseller öğrencilere estetik zevk, duyarlılık kazandırmakta mıdır?

YÖNTEM

Bu çalışmada, ilkököl 2. sınıf Türkçe ders kitabındaki görseller analiz edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi, araştırılması istenen olgu ve olaylara ait bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Doküman analizi, araştırma verilerinin birincil kaynağı olarak çeşitli dokümanların toplanması, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analizi olarak tanımlanmaktadır (Sak vd., 2021).

Veri Kaynağı

Bu araştırmanın veri kaynağı, 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında 2. sınıf Türkçe dersinde okutulan ders kitaplarıdır. 2023-2024 eğitim-öğretim yılında ilkökullarda okutulan MEB tarafından hazırlanmış İlkokul Türkçe ders kitabı ve BKY tarafından basılmış 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan serbest okuma metinleri ile dinleme/izleme metinlerine ait görseller araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında 2. sınıfta okutulan MEB tarafından hazırlanmış İlkokul Türkçe ders kitabı ve BKY tarafından basılmış 2. sınıf Türkçe ders kitabından doküman incelemesi yöntemi ile araştırmacı tarafından oluşturulan 'Görsel Metin İlişkisi Kategori Listesi' ile elde edilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi tekniği kullanılmıştır. Verilerin toplanması sürecinde, konu ile ilgili alan yazın taramasının ardından, 2. sınıf Türkçe Ders Kitabı'nda bulunan metinlerin resimlerle ilişkisini saptamaya yönelik on beş maddelik kategori listesi oluşturulmuştur. Bu listenin oluşturulması için ilk önce alanyazın taraması yapılmıştır. Alanyazın taraması sonucu Baş & İnan Yıldız (2014), İşcan & Karadağ (2021), Cımbız (2017), İlhan & Yazar (2021) ve Demirel vd. (2018) yapmış olduğu araştırmalardan istifade edilmiştir. Aday liste, üç uzmana gönderilmiştir. Dönütler doğrultusunda bir madde çıkarılmış, iki madde kendi içinde ikişer maddeye ayrılarak gerekli dilsel düzeltmeler yapılarak, on altı maddeden oluşan nihai Görsel-Metin İlişkisi Kategori Listesi tamamlanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1. Görsel metin ilişkisi kategori listesi

SN.	Ölçüt	Kitap Adı	Evet	Kısmen	Hayır
1	Görseller metnin içeriğine uygundur	MEB BKY			
2		MEB			

	Görseller öğrencinin bilişsel düzeyine uygundur	BKY
3	Görseller öğrencinin duyuşsal düzeyine uygundur	MEB BKY
4	Görseller öğretim programındaki kazanımlara uygundur	MEB BKY
5	Görseller şiddet içermemektedir	MEB BKY
6	Görseller toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir	MEB BKY
7	Metinlerle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiştir	MEB BKY
8	Görsellerde kullanılan renkler canlı dikkat çekici ve nettir	MEB BKY
9	Görsellerdeki renkler gerçeğe uygundur	MEB BKY
10	Görsellerin ve metinlerin yerleştirilmesinde şekil-zemin(fon) ilişkisi gözetilmiştir	MEB BKY
11	Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır	MEB BKY
12	Görsellerdeki boyutlar gerçeğe uygun düzenlenmiştir	MEB BKY
13	Görseller bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde yerleştirilmiştir	MEB BKY
14	Görseller tasarımda denge ilkelerine uygundur	MEB BKY
15	Görseller tasarımda oran orantı ilkelerine uygundur	MEB BKY
16	Görseller öğrencilere estetik zevk, duyarlılık kazandırmaktadır	MEB BKY

Uygulama

Çalışmada 2023-2024 eğitim-öğretim yılında okutulmakta olan 2. Sınıf MEB ve BKY Türkçe ders kitaplarında bulunan toplam on altı metin incelenmiştir. Dinleme/izleme metinleri ile serbest okuma metinleri çalışmanın içeriğine dahil edilmemiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan ortak temalar birbirleriyle karşılıklı, diğer temalarda ise her temadan karşılıklı birer metin alınarak metinlerin görselleri kategori listesi açısından incelenmiştir ve bu metinlere ait Görsel Metin İlişkisi Kategori Listesi oluşturulmuştur. İncelemesi yapılan temalardaki metinler ve metin türleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. *MEB ve BKY incelemesi yapılan metinler ve türleri*

Tema Adı	Kitap Adı	Metin Adı	Türü
Erdemler	MEB	Gururlu Gül	Hikaye Edici
	Bilim-Kültür Y.	Yalancının Mumu	Hikaye Edici
Milli Mücadele ve Atatürk	MEB	Ata’nın Yaşamı	Bilgilendirici
	Bilim-Kültür Y.	Atatürk’ün Hayatı	Bilgilendirici
Milli Kültürümüz	MEB	23 Nisan Günü	Şiir
	Bilim-Kültür Y.	Dünya ve Çocuk	Şiir
Doğa ve Evren	MEB	Uzay Kaşifi Gökay	Bilgilendirici
	Bilim-Kültür Y.	Dört mevsim	Hikaye Edici
Sağlık ve Spor	MEB	Ve Basket	Bilgilendirici

	Bilim-Kültür Y.	Okçuluk	Bilgilendirici
Bilim ve Teknoloji	MEB	Aleksander Graham Bell	Bilgilendirici
Çocuk Dünyası	Bilim-Kültür Y.	Bir Telefon Yaptık	Hikaye Edici
Vatandaşlık	MEB	Tombik	Bilgilendirici
	Bilim-Kültür Y	İtfaiyeciler Göreve Gidiyor	Hikaye Edici
Okuma Kültürü	MEB	Kütüphane	Bilgilendirici
Kişisel Gelişim	Bilim-Kültür Y	Tavus Kuşuna Özenen Alakarga	Hikaye Edici

Araştırma için kullanılan kodlamanın güvenilirliğini ortaya koymak için iki kitaptan kırk sekiz metin içerisinden zorunlu olan “Erdemler, Milli Mücadele ve Atatürk ve Milli Kültürümüz” temalarından birer metin seçilerek toplam altı metin üç sınıf öğretmeni tarafından çözümlenmiş, yanıtlar arasındaki tutarlığın güvenilir olduğu (0,8541) tespit edilmiştir.

Tablo 3. Genel bulguların yüzdeler oranlarını değerlendirme aralığı

Aralık (%)	İfade
0-33,33	Düşük
33,34-66,66	Orta
66,67-100	Yüksek

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu yaklaşımda elde edilen veriler, araştırmacı tarafından önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Betimsel analiz dört aşamadan oluşmaktadır (Yıldırım & Şimşek, 2013),

1. Betimsel analiz için bir çerçeve oluşturma.
2. Oluşturulan çerçeveye göre verilerin işlenmesi.
3. Bulguların tanımlanması.
4. Bulguların yorumlanması.

Araştırmacı tarafından hazırlanan Görsel-Metin Kategori Listesi ile her temadan seçilen birer metin incelenerek elde edilen veriler bulgular kısmında yorumlanmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Araştırmamızın ilk teması “Erdemler” zorunlu temasıdır. Bu temada ilk olarak MEB Yayınları kitabında “Gururlu Gül”, BKY kitabında “Yalancının Mumu” metinleri incelenmiştir.

Gururlu Gül metni dört sayfaya bölünmüş; ilk sayfada görsel kullanılmamış, diğer sayfalarda birer görsel kullanılmıştır (Görsel 1). Görseller metnin altında yer almıştır.

Görsel 1. Gururlu Gül metninde yer alan görseller

Birinci görselde meşe ağacı, gül ve kaktüs yer almaktadır. Bu üç bitkide mutlu bir ifade içindedirler. İkinci görselde gül üzgün görünüyor, çimenler solmuş ve iki serçenin kaktüsten su damlası çıkardığı resmedilmiştir. Son sayfada yer alan üçüncü görselde ise serçelerin ağızlarıyla güle su verdikleri ve

bu durumdan dolayı mutlu olan gül görseli resmedilmiştir. Metinde yer alan görseller metnin içeriğine kısmen uygundur. Görseller incelendiğinde susuz kalan güle serçelerin kaktüsten su alarak gülü suladıkları açık bir şekilde görülmektedir, ancak metnin ilk bölümünde bahsedilen gülün kendini beğenmiş tavrı görsellerden anlaşılmamaktadır. Görseller anlaşılır ve net olmakla beraber, bütün görseller metin ile aynı sayfada yer almadığı için somut işlemler döneminde olan öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine kısmen uyumludur. Öğretim Programı'nda yer alan görsellerden okuduğu metnin konusunu tahmin eder kazanımı açısından ele alındığında, metnin görselleri öğrencinin metnin konusunu tahmin etmede kısmen yeterli olduğu görülmektedir. Görseller olumsuz öge ve şiddet içermemektedir. Metnin görsellerinde karikatüre, fotoğrafa ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan kırmızı, mavi ve sarı renkleri canlı, dikkat çekici ve nettir. Kullanılan renkler gerçeğe uygundur. Metinde ilk sayfada görsel yer almamakla beraber, diğer sayfalarda görseller yer aldığı için görsellerin metinle kısmen aynı sayfada yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Görsellerde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görsellerin boyutları kısmen gerçeğe uygun olarak düzenlenmiştir. Gül, meşe ağacı ve kaktüsün boyutları gerçek boyutlarından uzaktır. Görseller oran orantı ilkelerine kısmen uygundur. Görseller bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde yerleştirilmiştir; denge ilkelerine uygundur. Sıcak renklerin tonlama ve doku unsurlarının kullanılması öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

2. sınıf BKY kitabında “Erdemler” temasında yer alan metin “Yalancının Mumu” isimli hikâye edici metindir. Metin üç sayfaya bölünmüş; ilk iki sayfada birer görsel, son sayfada iki görsel yer almıştır (Görsel 2). Birinci sayfada metnin altında yer alırken, ikinci sayfada metnin ortasında, son sayfada ise görselin biri sağ üst köşede, diğeri yine metnin ortasında yer almaktadır.

Görsel 2. Yalancının Mumu metninde yer alan görseller

İlk görselde meşe ağacı, gül ve kaktüs birlikte yer almakta ve tüm karakterler mutlu yüz ifadeleriyle sunulmaktadır. Bu durum, metnin başında anlatılan gülün kendini beğenmiş karakterini yansıtmak açısından yetersizdir. İkinci görselde çimenlerin solduğu, gücünü kaybeden gülün üzgün olduğu ve iki serçenin kaktüsten su çıkararak onu suladığı görülmektedir. Üçüncü görselde ise güle su veren serçelerin ve yeniden canlanan gülün mutlu olduğu bir sahne resmedilmiştir. Görseller, genel olarak metnin içeriğine **kısmen** uygun olup, anlatılan olayların bazı yönlerini başarıyla yansıtmaktadır. Ancak duygusal geçişlerin (kibir, pişmanlık, minnettarlık gibi) tümü görsel olarak yeterince aktarılmamıştır. Metin ve görsellerin aynı sayfada yer almaması, somut işlemler döneminde olan 2. sınıf öğrencilerinin görsel-işitsel bağlantı kurmasını zorlaştırabilir. Buna rağmen görseller net, renkler canlı ve gerçeğe uygundur. Görsellerde şiddet veya olumsuz toplumsal içerik bulunmamaktadır. Görsellerin boyutları ve nesne oranları (örneğin: gül, meşe ağacı ve kaktüs) gerçeklikten uzak olmakla birlikte, illüstratif denge ve görsel bütünlük açısından **kısmen başarılıdır**. Özellikle sıcak renklerin ve dokusal detayların kullanımı, öğrencilere estetik bir duyarlılık kazandırabilecek niteliktedir.

“Yalancının Mumu” metninde yer alan görseller incelendiğinde, görsellerin metnin içeriğiyle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Somut işlemler döneminde olan 2. Sınıf öğrencileri için görseller bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Metnin görselleri öğrencilerin metnin konusunu tahmin etmede yeterli bulunmuştur. Görseller şiddet içermemektedir. Görseller toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Metinlerle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, grafik veya resim yer almamaktadır. Görsellerde kullanılan renkler canlı, dikkat çekici ve nettir. Renkler gerçeğe uygundur. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır. Görsellerdeki boyutların kısmen gerçeğe uygun olduğu tespit edilmiştir. Görsel bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde denge ilkelerine uygun yerleştirilirken oran-orantı ilkelerine kısmen uygun olduğu görülmektedir. Ve son olarak, görsellerin öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırdığı görülmektedir.

“Millî Mücadele ve Atatürk” teması MEB kitabında “Ata’nın Yaşamı” ve BKY kitabında “Atatürk’ün Hayatı” metinleri incelenmiştir.

Millî Mücadele ve Atatürk metni iki sayfaya bölünmüştür. İlk sayfada sağ üst köşede Atatürk’ün annesi, babası ve kız kardeşinin olduğu bir fotoğraf yer almaktadır (Görsel 3). İkinci sayfada ise yine sayfanın sağ üst köşesinde siyah beyaz Atatürk’ün doğduğu ev olabileceği düşünülen bir ev fotoğrafı yer almaktadır. Sayfanın sağ alt köşesine ise askeri üniformalı Atatürk ve arkadaşlarına ait siyah-beyaz bir fotoğraf yerleştirilmiştir.

Görsel 3. Ata'nın Yaşamı metninde yer alan görseller

Görsellerden yola çıkarak, metnin Atatürk ve hayatını anlattığı anlaşılabilir. Ancak metnin içeriğinde doğumu, gittiği okullar, elde ettiği başarılar ve ne zaman öldüğünden bahsetmektedir. Bu nedenle görsellerin metnin içeriğiyle kısmen uyumlu olduğu görülmektedir. Görseller ikinci sınıf öğrencilerinin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine kısmen uygundur. Görsellerden yola çıkarak metnin konusu tahmin etmekte tam anlamıyla mümkün değildir. Görseller şiddet içermemektedir, toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Görsellerin içinde metinle ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Kullanılan renkler canlı, net ve dikkat çekici değildir. Siyah-beyaz fotoğraflar kullanıldığı için renkler gerçeğe uygun da değildir. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetenmiştir. Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır. Boyutlar gerçeğe uygundur. Görsellerin bütünlüğü sağlayıcı tasarımda denge, tasarımda oran-orantı ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Fotoğraflar siyah beyaz olduğu için öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık açısından bir katkı sağlamamaktadır.

Atatürk’ün Hayatı Metni dört sayfaya bölünmüştür. İlk sayfada ve üçüncü sayfada görsel metnin üstünde, ikinci sayfada metnin altında yer almaktadır (Görsel 4). Son sayfada ise görsel metnin ortasına yerleştirilmiştir. Birinci görselde bir sınıf ortamı, öğrenciler ve öğretmen yer almaktadır. Tahtada Atatürk’ün ailesine ait bir görsel açılmış, öğretmen ders anlatmaktadır. İkinci görselde bir öğrenci tahtaya çıkmış, konuşma bölümünün içerisine Atatürk ile ilgili dört tane fotoğraf yerleştirilmiştir. Üçüncü görselde ise bu defa anlatan öğretmendir; onun konuşma balonunda ise Atatürk’ün ölümü ile ilgili fotoğraflara yer verilmiştir. Son görselimizde de yine öğrenciler tahtaya çıkmışlar ve bir şeyler anlatıyorlar. Onların konuşma balonunda da Atatürk ile ilgili iki fotoğraf yer almaktadır.

Görsel 4. Atatürk'ün Hayatı metninde yer alan görseller

Metinde Atatürk’ün hayatı, ülkemiz için yaptığı yenilikler ve ölümü anlatılmaktadır. Görseller tamamen metnin içeriğiyle uyumludur. Yine görsellere bakarak metnin konusu tahmin edilebilmektedir. Ayrıca öğrencilerin bilişsel-duyuşsal özelliklerine uygun anlaşılır şekilde düzenlenmiştir. Görseller toplumsal değerler açısından olumsuz öge ve şiddet içermemektedir. Görsellerin içerisinde sınıf ortamını yansıtan Türk bayrağı, İstiklal Marşı ve Atatürk’ün fotoğrafı yer almaktadır. Ayrıca görsellerin içerisinde konuşma balonları şeklinde hazırlanmış bölümlerde yine

gerçek fotoğraflara yer verilmiştir. Görsellerde kullanılan sarı, mavi, yeşil renkleri dikkat çekici ve nettir, görseller gerçeğe uygundur. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır. Boyutlar gerçeğe uygundur. Görsellerdeki sıralama bütünlüğü sağlayıcı şekilde sunulmuştur. Görsellerde kullanılan öğeler tasarımda denge ilkelerine uygun şekilde dağıtılmış, oran-orantı ilkelerine uygun şekilde düzenlenmiştir. Görsellerde kullanılan ışık, gölge ve doku unsurları öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

“Milli Kültürümüz” temasında incelenen metinler, MEB yayınları “Dünya ve Çocuk”, BKY kitabında ise “Yirmi Üç Nisan Günü” şiirleridir.

Dünya ve Çocuk Şiiri bir sayfada düzenlenmiştir. Açık mavi bir zemin üzerine sol tarafa şiir yerleştirilirken, sağ tarafa ellerinde Türk bayrağı olan mutlu iki kız ve iki erkek çocuk görseli yerleştirilmiştir (Görsel 5). Görselde yer alan Türk bayrağı, milli bir bayram havası verdiği için metnin içeriğini karşılamaktadır ve metnin içeriğiyle uyumludur. Yine görseller metnin konusunu tahmin etme konusunda uygundur.

Görsel 5. Dünya ve Çocuk metninde yer alan görseller

Ayrıca görsel öğrencilerin bilişsel duyuşsal özelliklerine uygun, anlaşılır, sade şekilde düzenlenmiştir. Görseller toplumsal değerler açısından olumsuz öğe ve şiddet içermemektedir. Görselin içerisinde karikatür, fotoğraf ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan kırmızı, mavi, yeşil, sarı ve beyaz renkleri canlı, dikkat çekici ve nettir. Görsellerin renkleri gerçeğe uygundur. Mavi bir zemine konumlandırılan şiir ve görsellerde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır. Çocuk görsellerinin boyutları kısmen gerçeğe uygundur. Önde çizilen çocuklar arkadakilere oranla daha büyük çizilmişlerdir, ancak kafalar vücuda oranla büyük, kol ve bacaklar ise ince çizilmiştir. Bu nedenle tasarımda oran-orantı ilkelerine de kısmen uygundur. Görsel bütünlüğü sağlayıcı şekilde çocukların hepsinin elinde Türk bayrağı ve yüzlerinde mutlu bir ifadeyle resmedilmiştir. Görsellerde kullanılan öğeler sayfada tasarımda denge ilkelerine uygun şekilde dağıtılmıştır. Görsellerde kullanılan ışık, gölge ve doku unsurları öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

23 Nisan Günü Şiiri bir sayfada konumlandırılmıştır. Gökyüzü görüntüsü veren mavi bir zemin üzerine sol tarafa beyaz zeminli çerçeve içinde şiir yerleştirilmiş, hemen şiirin sağ tarafında ise beş tane farklı ırklardan olduğu görülen çocuk resmi yer almaktadır (Görsel 6). Görselde el sallayan mutlu çocuklar resmedilmiştir.

Görsel 6. 23 Nisan Günü metninde yer alan görseller

Görseller metnin içeriğine kısmen uygundur. Görsellerde farklı ırklardan çocuk resimleri mevcut, ama şiirde 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı'na vurgu yapılmış, görsellerden yola çıkarak şiirin dünya çocukları ile ilgili olduğu tahmin edilebilmektedir. Dolayısıyla görsellerden yola çıkarak metnin konusu kısmen tahmin edilebilir. Somut işlemler döneminde olan öğrencilerimizin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Görseller şiddet içermemektedir, Toplumsal değerler

açısından olumsuz öge içermemektedir. Şiirle ilgili fotoğraf, grafik ve karikatür bulunmamaktadır. Görsellerde kullanılan yeşil, kırmızı, mor renkleri canlı, dikkat çekici ve nettir; renkler gerçeğe uygundur. Zenci bir çocuk görseli, çekik gözlü kız çocuğu, yine Hintli olduğu anlaşılan kız çocuğu görsellerin gerçeğe uygun düzenlendiğini göstermektedir. Metnin ve görsellerin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görseller şiir ile aynı sayfada konumlandırılmıştır. Boyutlar gerçeğe uygundur. Bütünlük sağlanmış. Görseller tasarımda denge ve oran-orantı ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Işık, gölge ve tonlamalara yer verilmesi öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Araştırmamızda incelenen dördüncü tema Doğa ve Evren Temasıdır. Bu temada MEB yayınları Uzay Kaşifi Gökay ve BKY yayınlarında Dört Mevsim metinleridir.

Uzay Kaşifi Gökay metni iki sayfaya bölünmüştür. Her iki sayfada da sayfayı kaplayan görseller yer almaktadır (Görsel 7). Metin bu görsellerin üzerine yerleştirilmiştir. Ve kahramanlarımız olan anne ve çocuğun karşılıklı konuşmaları konuşma balonları şeklinde düzenlenerek metin sunulmuştur. Birinci sayfada yedi tane, ikinci sayfada altı tane görsel birbiri ardına sıralanarak sunulmuştur. Metindeki konuşmanın görsellerde yer alan yerdeki oyuncaklar ve kitaplıktan yola çıkarak çocuk odasında geçtiği anlaşılmaktadır. Birinci görselde beline deniz simidi takmış bir çocuk, ikinci görselde kapıda annenin belirmesi ve çocuğun suratındaki şaşkın ifade dikkatimizi çekmektedir. Üçüncü görselde çocuğun hayalinde halkalı bir gezegen beliriyor. Dördüncü, beşinci ve altıncı görselde çocuğun anneye bir şeyler anlattığı görünüyor. Sayfanın son görselinde ise annenin de zihninde halkalı bir dünya görseli canlanıyor. İkinci sayfanın ilk görselinde yine çocuk bir şeyler anlatıyor ve yanında üzerinde küçük dinazorların ve taş parçalarının olduğu halkalar var. Diğer görselde, güneş, ay ve halkalı bir dünya resmedilmiş; güneşten gelen ışıklar halkalara çarparak dünyaya ulaşıyor. Konuşmaya devam eden anne ve çocuğun yanında bu defa solmuş bitkiler görseli mevcut. Sayfanın sonunda ise mutlu anne, çocuk ve kedi görseli yer almaktadır.

Görsel 7. Uzay Kaşifi Gökay metninde yer alan görseller

Görseller incelendiğinde, metnin içeriğiyle uyumlu olduğu; beline deniz simidi takması, Satürn gezegeninin halkalarından bahsetmesi, Dünya'nın halkalı bir şekilde resmedilmesi, halkaların Güneş ışınlarının gelişini etkilemesi metnin içeriğini karşılamaktadır. Ancak annenin tatile gidilmesi için olayın kahramanı çocuğun hazırlanmasının beklendiği bir görsele yer verilmemiştir. Öğretim programında yer alan kazanımlar açısından değerlendirdiğimizde, metnin görselleri metnin konusunu tahmin etmede bize kısmen yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin somut işlemler döneminde olması dolayısıyla halkalardaki yer alan küçük dinazorların ve çiçeklerin solgun olduğu görseller onların bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygun değildir. Görseller olumsuz öge ve şiddet içermemektedir. Görsellerde fotoğraf, grafik ve karikatüre yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan renkler canlı, dikkat çekici ve nettir. Görsellerde kullanılan renkler gerçeğe uygundur. Metin görseller üzerinde beyaz zeminli konuşma balonları şeklinde sunulmuştur. Dolayısıyla şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. İkinci sayfadaki görsellerde yer alan bilgi şeklinde verilen yazılar koyu renk zeminde beyaz, açık renk zeminde siyah renk ile yazılmıştır. Görseller ile metin aynı sayfada sunulmuştur. Görsellerde boyutlar kısmen gerçeğe uygun çizilmiştir. Üçüncü görselde gezegen ve çocuğun boyutları aynı çizilmiştir. Bu nedenle oran-orantı ilkelerine de kısmen uygundur. Görseller metin ile ve diğer görseller ile bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde sıralanarak düzenlenmiştir. Görseller tasarımda denge ilkelerine uygun resmedilmiştir. Görsellerde kullanılan ışık, doku ve tonlamalar öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Metin üç sayfaya bölünmüş ve her bir sayfada birer görsel yer almaktadır (Görsel 8). Birinci sayfada görsel metnin üstüne, ikincide altına ve son sayfada ise metnin ortasına yerleştirilmiştir. Birinci görselde kahverengi elbiseli bir kadının Buzlar Kralı'nın evine gittiği düşünülüyor. İkinci görselde ise aynı kadının yanında iki tane kız çocuğu var. Bu çocuklardan birinin sepeti çiçeklerle dolu, diğerinin ise sepetinde ve elinde meyveler var. Üçüncü görselde iki erkek çocuğu: birinin etrafında yapraklar, diğer çocuğun etrafında kar taneleri uçuşuyor.

Görsel 8. Dört Mevsim metninde yer alan görseller

Metnin içeriğine baktığımızda, kralın gök kralı olduğu, bu çocukların da kralın yaramaz çocukları olduğu anlaşılıyor. Ayrıca bu çocuklar metinde toprak ana olarak resmedilen kadının evine misafirlğe gidiyor. Görsellerden bu durumu anlayamıyoruz. Ayrıca ikinci görselde metinde kız çocukları olan ilkbahar ve yazın tasvir şekli ile görseller birbirini tutmamaktadır. İlkbahar için pembe beyaz saçlı diye tasvir edilirken görselde kız çocuğu kahverengi saçlı resmedilmiştir. Yine yaz için tumbul kırmızı yanaklı tasviri yapılırken görselde bu ifadeye uygun bir görsel mevcut değildir. Bu nedenle görseller metnin içeriğine kısmen uyumludur. Görsellerden metnin mevsimleri anlattığına dair bir çıkarımda bulunabiliriz. Ancak görseller metnin konusunu tahmin etmekte kısmen yeterlidir. Görseller öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Görseller şiddet içermemektedir, toplumsal açıdan olumsuz öge içermemektedir. Metin ile ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan mavi, kırmızı, sarı ve yeşil renkleri dikkat çekici ve nettir. Kullanılan renkler kısmen gerçeğe uygundur. İkinci görselde ilkbaharın etrafında uçan kuşlar ve kelebekler mavi, turuncu ve yeşil resmedilmiştir. Metin ve görseller şekil-zemin ilişkisi gözetilerek yerleştirilmiştir. Her sayfada bir adet görsel konumlandırıldığı için görseller ve metin aynı sayfada yer almaktadır. Görsellerdeki boyutlar gerçeğe uygun olarak düzenlenmiştir. Görseller bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde düzenlenmiş ve tasarımda denge, oran ve orantı ilkelerine uygun resmedilmiştir. Görsellerde kullanılan ışık, gölge ve doku unsurları öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Araştırmamızda incelenen beşinci tema Sağlık ve Spor Temasıdır. Bu temanın ilk metinleri MEB Yayınları ve Basket ve BKY Okçuluk metinleridir.

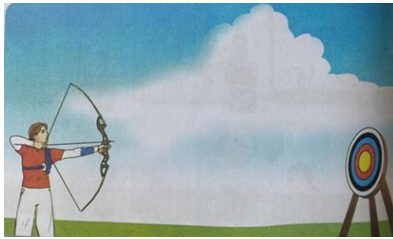
Basket metni iki sayfaya bölünmüştür ve ilk sayfada sayfanın sol alt köşesinde bir görsel, ikinci sayfada ise sol üst köşede bir görsel, sağ alt köşede bir görsel konumlandırılarak metinler görsellerin yanlarına farklı renk zeminli kutular içine siyah yazılarla yerleştirilmiştir (Görsel 9). Birinci görselde çocuklar tarafından izlenen ve sevilen Rafadan Tayfa çizgi filminin kahramanı olan uzun boyu ile tanınan Kamil karakterini bir basket potasından basketbol topu ile basket atarken görmekteyiz. İkinci görselde ise yine aynı çizgi film karakterlerinden olan kısa ve kilolu olan Hayri ve kısa boylu olan Akın karakterlerini basketbol oynarken görmekteyiz. Son görselde ise elinde basketbol topu olan bir erkek çocuğunun görseli yer almaktadır.

Görsel 9. Ve Basket metninde yer alan görseller

Metnin içeriğine baktığımızda, görsellerin içerikle kısmen uyumlu olduğunu görmekteyiz. Görseller bize metnin basketbol sporu ile ilgili olduğu mesajını verirken, içerikte basketbolun tanımı ve milli sporcularımızdan bahsetmektedir. '12 Dev Adam' ve 'Potanın Perileri' ile ilgili bir görsel de yer verilebilirdi. Karakterlerin fiziksel özelliklerine baktığımızda, uzun ve kısa boylu karakterlerin basketbol oynadığını görmekteyiz. Bu da metnin üçüncü bölümünü karşılamaktadır. Yine görsellerde baktığımızda, metnin konusunu kısmen tahmin edebilmekteyiz. Görsellerde öğrencilerin tanıdığı ve sevdiği karakterlerin yer alması öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Görseller şiddet içermemektedir, Toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Metinle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan yeşil, kırmızı, turuncu renkleri canlı, dikkat çekici ve nettir. Metin ve görseller şekil-zemin ilişkisi gözetilerek yerleştirilmiştir. Metinde ilk paragraf hariç diğer paragraflar farklı renk not kâğıtları şeklinde hazırlanan bölümler üzerine yazılmıştır. Metnin ikinci paragrafı açık yeşil zemin üzerine, üçüncü paragraf açık pembe zemin üzerine ve son paragraf açık sarı zemin üzerine siyah yazı ile düzenlenmiştir. Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır. Görsellerde boyutlar gerçeğe uygun değildir. Çizgi film karakterlerinden Kamil'in çok uzun ve zayıf, kol ve bacakları uzun ve ince, kafası olduğundan büyük resmedilirken, Hayri karakteri de şişman ve bacakları kısa resmedilmiştir. Akın ise yine vücuduna göre bacakları uzun ve ince resmedilmiştir. Son görselde de yine çocuğun kafası olduğundan büyük görünmektedir. Görseller ile metin bütünlük içinde, tasarımda denge ilkeleri göz önünde tutularak sayfalara yerleştirilmiştir. Görsellerde boyutlar gerçeğe uygun olmadığı için tasarımda oran-orantı ilkelerine de uygun değildir. Görseller öğrencilere kısmen estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Okçuluk metni iki sayfaya bölünmüştür. İlk sayfada metnin altında bir görsel, ikinci sayfada metnin üstünde bir görsel yer almaktadır (Görsel 10). Birinci görselde hedef tahtasına yay ile ok atan okçuluk sporu yapan genç bir sporcu resmedilmiştir. İkinci görselde ise kıyafetlerden ve çadırlardan eski zamanların tasvir edildiği at üstünde ok atan bir adam görseli mevcuttur.

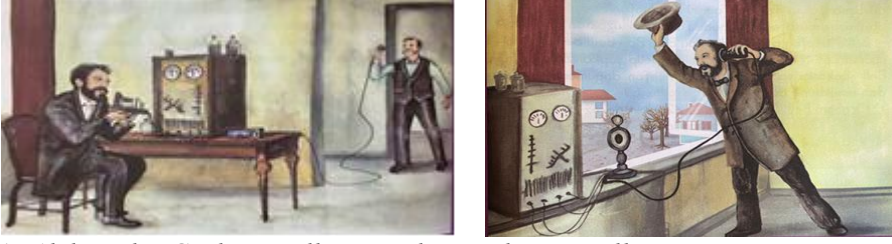
Görsel 10. Okçuluk metninde yer alan görseller

Görsellere baktığımızda, ilk görselden günümüzde, ikinci görselde ise geçmiş zamanlarda yapılan okçuluğu ifade ettiğini düşünmekteyiz. Metnin içeriğinde de okçuluk sporunun geçmişte ve günümüzdeki durumu ve okçuluğun tanıtımının yapıldığını görmekteyiz. Bu nedenle görseller metnin içeriğine uygundur diyebiliriz. Aynı zamanda görseller ile metnin konusu da tahmin edilebilmektedir. Yine öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Görseller şiddet içermemektedir, toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Görsellerde kullanılan mavi, yeşil, kırmızı renkleri canlı, dikkat çekici ve nettir. Renkler gerçeğe uygundur. Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır ve boyutlar gerçeğe uygun olarak düzenlenmiştir. Metin ve görsellerin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görseller kısmen bütünlüğü sağlayıcı şekilde sunulmuştur. Metnin içeriğinde okçuluğun çok eski zamanlardan günümüze geldiği ifadesi ilk bölümde yer alırken, ilk görselde günümüzdeki, ikinci görselde eski zamanlardaki okçuluk resmedilmiştir. Birinci ve ikinci görsel yer değiştirilip sunulmuş olsaydı, bütünlüğü daha çok sağlamış olurdu. Görselle tasarımda denge ve oran-orantı ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Görsellerde kullanılan ışık, gölge ve çizgiler öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Araştırmamızın 6. Teması bilim ve teknolojidir. Bu temada incelenen metinler MEB Yayınları Türkçe ders kitabında yer alan Aleksander Graham Bell ve BKY'de yer alan Bir Telefon Yaptık metinleridir.

Aleksander Graham Bell metni dört sayfaya bölünmüştür. İlk sayfada ve son sayfada görsel bulunmazken, ikinci ve üçüncü sayfada metnin altında konumlandırılan birer adet görsel yer

verilmiştir (Görsel 11). Birinci görselde eski zamanlara ait olduğu düşünülen bir ortamda iki tane adam bir cihaz deniyorlar. İkinci görselde ise yine kablolu bir aleti kulağına dayamış, pencereden birilerine şapka sallayan bir adam yer almaktadır.

Görsel 11. Aleksander Graham Bell metninde yer alan görseller

Görsellere baktığımızda icat yapmaya çalışan birilerinin olduğu düşünülmektedir. Metin ise Aleksander Graham Bell'in hayatı ve telefonu buluşu anlatmaktadır. Görseller metnin içeriğiyle ilgili olmakla beraber, eksik görsellerin olmasından dolayı kısmen metnin içeriğine uygundur denilebilir. Çünkü metinde annesinin işitme engelli oluşundan, ilk telefon konuşmasının pantolonuna asit döküldüğü anda tesadüfen olduğundan bahsederken bu durumlara ait görsellere yer verilmemiştir. Görsellere bakarak metnin konusu kısmen tahmin edilebilmektedir. Görseller anlaşılır ve net olmakla beraber, bütün görseller metin ile aynı sayfada yer almadığı için somut işlemler döneminde olan öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine kısmen uyumludur. Görseller şiddet ve toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Görsellerde karikatüre, fotoğrafa ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan renkler soluk ve mat olduğu için kısmen canlı ve dikkat çekicidir. Görsellerde kullanılan renkler gerçeğe uygundur. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Her sayfada bir görsele yer verilmediğinden görseller kısmen metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır. Görsellerin boyutları gerçeğe uygun olarak düzenlenmiştir. Görseller bütünlük içinde sunulmuştur. Görseller tasarımda denge oran-orantı ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Görsellerde yer alan ışık, gölge dokusu ve çizgiler öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Bir Telefon Yaptık metni dört sayfaya bölünmüş ve her sayfada bir görsele yer verilmiştir (Görsel 12). İlk sayfada görsel metnin üstünde, ikinci ve üçüncü sayfada görsel metnin altında, son sayfada ise metnin ortasında yer almaktadır. Birinci görselde masasında ders çalışan bir çocuk ve yanında ayakta duran babası olabileceğini tahmin ettiğimiz bir adam resmedilmiştir. İkinci görselde baba ve çocuğun biri odanın içinde, diğeri kapının dışında, ip ile birbirine bağlı birer kutuyu kulaklarına tuttuğu görülmektedir. Üçüncü görselde çocuk ip ile birbiriyle bağlı iki kutuyu sınıfa getirmiş, öğretmenine ve arkadaşlarına bir şeyler anlatmaktadır. Son görselde ise çocuğun sınıf arkadaşlarının onu alkışladığı görülmektedir.

Görsel 12. Bir Telefon Yaptık metninde yer alan görseller

Görsellere bakarak metni yorumladığımızda çocuğun babası ile bir ödev yaptığı ve bu ödevi daha sonra sınıfında arkadaşlarına sunduğunu düşünmekteyiz. Görselleri metnin içeriğiyle karşılaştırdığımızda görsellerin metnin içeriğiyle uyumlu olduğunu görmekteyiz. Yine görseller açık, net ve anlaşılır olduğu için öğrencilerin bilişsel-duyuşsal düzeylerine uygundur. Görsellere bakarak metnin konusu tahmin edilebilmektedir. Görseller şiddet ve toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Metinle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan mavi, yeşil, sarı, turuncu, pembe renkleri canlı, dikkat çekici ve nettir. Görsellerde kullanılan renkler gerçeğe uygundur. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Her sayfada bir görsele yer verilerek görseller metnin bulunduğu

sayfada yer almaktadır. Görsellerin boyutları gerçeğe uygun olarak düzenlenmiştir. Görseller metnin içeriğiyle de birbiriyle de bütünlük içinde sunulmuştur. Görseller tasarımda denge oran-orantı ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Görsellerde yer alan ışık, gölge, doku ve çizgiler öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Çocuk Dünyası Teması incelenen metin Tombik iken, Verimlilik Teması incelenen metin İtfaiyeciler Göreve Gidiyor metnidir.

Tombik metni iki sayfaya bölünmüştür ve her sayfada metnin altında birer görsel yer almaktadır (Görsel 13). Birinci görselde üst üste dizilmiş yedi adet taş bulunmaktadır. İkinci görselde oyun oynayan beş çocuk, bunlardan üç tanesi taşla oynarken diğer ikisi top ile oynamaktadır. Görsellere bakıldığında, metnin çocuk oyunlarını anlattığı düşünülmektedir. Metinde ise tombik oyunu ve nasıl oynandığı anlatılmaktadır. İkinci görselde çocuklar aynı oyunu değil de iki farklı oyunu oynuyormuş gibi görünmektedir.

Görsel 13. Tombik metninde yer alan görseller

Görseller metnin içeriği ile kısmen uyumludur. Görsellere baktığımızda metnin konusunu da kısmen tahmin edebilmekteyiz. Görseller açık ve anlaşılır olduğu için öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Görseller toplumsal değerler açısından olumsuz öge ve şiddet içermemektedir. Metinle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan mavi, yeşil, turuncu ve pembe renkleri canlı, dikkat çekici ve nettir. İkinci görselde çocukların saçlarına baktığımızda kullanılan renklerin kısmen gerçeğe uygun olduğu gözlenmektedir. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Her sayfada bir görsele yer verilerek görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır. Görsellerin boyutları gerçeğe uygun olarak düzenlenmiştir. Görseller metnin içeriğiyle de birbiriyle de bütünlük içinde sunulmuştur. Görseller tasarımda denge oran-orantı ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Görsellerde yer alan ışık, gölge, doku ve çizgiler öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

İtfaiyeciler Göreve Gidiyor metni iki sayfaya bölünmüştür. Birinci sayfada resmin altında bir görsel, ikinci sayfada metnin üzerinde ve sağ tarafında bir görsele yer verilmiştir (Görsel 14). Birinci görselde iki itfaiye aracı vardır. Telefonda konuşan yüzünde şaşkın bir ifade olan bir itfaiyeci ile itfaiye aracına binmeye çalışan bir itfaiyeci resmedilmiştir. İkinci görselde yolda giden bir itfaiye aracı ve ona yol veren üç araç vardır. Üçüncü görselde itfaiyeciler uçuruma düşmüş bir tilkiyi kurtarmaya çalışıyorlar. İtfaiyecilerden birisi yukarıda, diğeri aşağıda ve uçurumdan bir ip sarkıtılmış olarak görünmektedir.

Görsel 14. İtfaiyeciler Göreve Gidiyor metninde yer alan görseller

Görsellere baktığımızda, ihbar almış bir itfaiye istasyonu, itfaiye aracının olay yerine gitmesi ve uçurumun kenarındaki tilkinin kurtarılması şeklinde yorumlanabilir. Metnin içeriği ile karşılaştırıldığında, görsellerin metnin içeriğine uygun olduğu tespit edilmiştir. Görsellerden metnin konusu kolaylıkla tahmin edilebilmektedir. Yine görseller açık ve anlaşılır olduğu için öğrencilerin

bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Görseller şiddet, toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Görsellerde metin ile ilgili karikatüre, fotoğrafa ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan renkler canlı, dikkat çekici ve nettir. İtfaiye aracının rengi, itfaiyecilerin kıyafetleri incelendiğinde kullanılan renklerin gerçeğe uygun olduğu görülmektedir. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Boyutlar gerçeğe uygun düzenlenmiştir. Görseller bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde metnin içeriğiyle paralel ve sıralanarak sunulmuştur. Tasarımda denge ve oran orantı ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Kullanılan ışık, gölge ve tonlamalar öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

MEB Yayınları Türkçe ders kitabında yer alan son tema Okuma Kültürü, BKY Yayınları Türkçe ders kitabında yer alan son tema Kişisel Gelişimdir. Bu temalarda incelenen metinler Kütüphane ve Tavus Kuşuna Özenen Alakargadır.

Kütüphane metni iki sayfaya bölünmüş birinci sayfada görsel bulunmamaktadır. İkinci sayfada metnin üstünde bir görsel yer almaktadır (Görsel 15). Görselde kitaplarla dolu raflar ve kitapları inceleyen üç kişi bulunmaktadır. Raflardaki kitaplar rengârenk düzenlenmiştir.

Görsel 15. Kütüphane metninde yer alan görseller

Görsele baktığımızda, metnin bir kütüphaneyi anlattığı düşünülmektedir. Metnin içeriği ile karşılaştığımızda ise bir çocuk kütüphanesinin dilinden kendini tanıttığını görmekteyiz. Oysa görselde çocuk kütüphanesi olduğuna dair hiçbir ayrıntı yoktur, hatta görseldeki kitapları inceleyen kişiler yetişkinlerdir. Bu nedenle görsel metnin içeriğiyle kısmen uyumludur. Görseller anlaşılır ve net olmakla beraber, bütün görseller metin ile aynı sayfada yer almadığı için somut işlemler döneminde olan öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine kısmen uyumludur. Görsele baktığımızda, metnin konusunun kütüphane ile ilgili olduğu çıkarımında bulunabilmekteyiz. Bu nedenle öğretim programındaki kazanımlara uygundur diyebiliriz. Görseller şiddet içermemektedir. Toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Metin ile ilgili karikatüre, fotoğrafa ve grafiğe yer verilmemiştir. Görselde kullanılan renkler canlı, dikkat çekici ve nettir. Kullanılan renkler kısmen gerçeğe uygundur. Kitaplar çok renkli ve kalın resmedilmiştir. Bu nedenle boyutlarda kısmen gerçeğe uygundur. Gerçekte çocuk kitaplarının bu kadar kalın olmadığı düşünülmektedir. Birinci sayfada görsele yer verilmediği için görseller kısmen metin ile aynı sayfada yer almaktadır. Görselin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görsel bütünlük içinde, tasarımda denge ilkelerine uygun düzenlenmiştir. Boyutlar kısmen gerçeğe uygun düzenlendiği için tasarımda oran-orantı ilkelerine de kısmen uygundur. Görselde kullanılan ışık, doku ve çizgiler öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

Tavus Kuşuna Özenen Alakarga metni üç sayfaya bölünmüştür. Birinci sayfada metnin altında bir görsel, ikinci ve üçüncü sayfada metnin üstünde bir görsel yer almaktadır (Görsel 16). Birinci görselde bir kuş, tavus kuşlarından, düşen tüylerini kuyruğuna ve başına takmış görünüyor. İkinci görselde bu kuşu gören sincap ona bir şeyler söylüyor; tavşan ise bu duruma gülüyor. Üçüncü görselde ise tavus kuşunun tüylerini kendine takan kuşu üç tane tavus kuşu arasına almış ve onlara kızıyor.

Görsel 16. Tavus Kuşuna Özenen Alakarga metninde yer alan görseller

Görseller incelendiğinde, kendini tavus kuşuna benzetmeye çalışan bir kuşun ve bunu fark eden tavus kuşlarının ona kızdığı gözlenmektedir. Metni okuduğumuzda görsellerin metnin içeriğiyle uygun olduğunu görmekteyiz. Görsellerden metnin konusu tahmin edilebilmektedir. Yine görseller açık ve anlaşılır olduğu için öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine uygundur. Görseller şiddet, toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir. Görsellerde metin ile ilgili karikatüre, fotoğrafa ve grafiğe yer verilmemiştir. Görsellerde kullanılan yeşil, mavi ve mor renkler canlı, dikkat çekici ve nettir. İkinci görselde tavşanın pembe olması kullanılan renklerin kısmen gerçeğe uygun olduğunu göstermektedir. Görsellerde tavşanın boyutlarının ve alakarganın boyutlarının kısmen gerçeğe uygun olduğu belirlenmiştir. Görsellerin ve metnin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilmiştir. Görseller bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde metnin içeriğiyle paralel ve sıralanarak sunulmuştur. Tasarımda denge ilkelerine uygun düzenlenirken, oran-orantı ilkelerine kısmen uygun düzenlenmiştir. Kullanılan ışık, gölge ve tonlamalar öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırmaktadır.

İnceleme kapsamına alınan metinlerin görsellerinin tamamına ait bulgular aşağıda Tablo 4 de verilmiştir.

Tablo 4. 2. sınıf MEB ve BKY ders kitaplarındaki görsellere ait frekans ve yüzde dağılımları

SN.	Ölçüt	Yayıncı	Evet		Kısmen		Hayır	
			f	%	f	%	f	%
1	Görseller metnin içeriğine uygundur	MEB	2	25,00	6	75,00	0	0,00
		BKY	7	87,50	1	12,50	0	0,00
2	Görseller öğrencinin bilişsel düzeyine uygundur	MEB	3	37,50	5	62,50	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
3	Görseller öğrencinin duyuşsal düzeyine uygundur	MEB	3	37,50	5	62,50	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
4	Görseller öğretim programındaki kazanımlara uygundur	MEB	2	25,00	6	75,00	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
5	Görseller şiddet içermemektedir	MEB	8	100,0	0	0,00	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
6	Görseller toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermemektedir	MEB	8	100,0	0	0,00	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
7	Metinlerle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine yer verilmiştir	MEB	1	12,50	0	0,00	7	87,50
		BKY	1	12,50	0	0,00	7	87,50
8	Görsellerde kullanılan renkler canlı dikkat çekici ve nettir	MEB	6	75,00	1	12,50	1	12,50
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
9	Görsellerdeki renkler gerçeğe uygundur	MEB	6	75,00	1	12,50	1	12,50
		BKY	6	75,00	2	25,00	0	0,00
10	Görsellerin ve metinlerin yerleştirilmesinde şekil-zemin(fon) ilişkisi gözetilmiştir	MEB	8	100,0	0	0,00	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
11	Görseller metnin bulunduğu sayfada yer almaktadır	MEB	5	62,50	3	37,50	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
12	Görsellerdeki boyutlar gerçeğe uygun düzenlenmiştir	MEB	3	37,50	4	50,00	1	12,50
		BKY	6	75,00	2	25,00	0	0,00
13	Görseller bütünlüğü sağlayıcı bir şekilde yerleştirilmiştir	MEB	8	100,0	0	0,00	0	0,00
		BKY	7	87,50	1	12,50	0	0,00
14	Görseller tasarımda denge ilkelerine uygundur	MEB	8	100,0	0	0,00	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00
15	Görseller tasarımda oran orantı ilkelerine uygundur	MEB	3	37,50	4	50,00	1	12,50
		BKY	6	75,00	2	25,00	0	0,00
16	Görseller öğrencilere estetik zevk, duyarlılık kazandırmaktadır	MEB	6	75,00	2	25,00	0	0,00
		BKY	8	100,0	0	0,00	0	0,00

Tablo 4 incelendiğinde, her iki ders kitabında yer alan metin görsellerinin tamamının şiddet ve toplumsal değerlere aykırı öğeler içermediği (%100) ve tasarımda denge ilkelerine uygun hazırlandığı görülmektedir (%100). BKY ders kitabı görsellerinin, öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal düzeylerine uygunluğu bakımından %100 oranında yüksek düzeyde uyum sağladığı; buna karşılık MEB ders kitabında bu oranın %37,50 ile orta düzeyde kaldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, BKY ders kitabı görsellerinin hem metin içeriğiyle hem de öğretim programındaki kazanımlarla olan ilişkisi yüksek düzeyde uygun bulunmuş (%87,50), buna karşın MEB kitabı görsellerinde bu uygunluk %25 ile sınırlı kalmıştır.

Her iki kitapta da görsel çeşitliliğin sınırlı olduğu, karikatür, fotoğraf veya grafik gibi farklı türde görsel öğelere %12,50 oranında yer verildiği görülmektedir. Şekil-zemin ilişkisi, her iki yayın evine ait kitaplarda da %100 oranında başarıyla uygulanmıştır. Ancak görsellerin metinle aynı sayfada yer alma oranı, BKY kitabında %100 iken, MEB kitabında bu oran %62,50 ile sınırlı kalmıştır. Görsellerin boyutlarının gerçeğe uygunluğu bakımından BKY kitabı %75 ile yüksek düzeyde başarı gösterirken, MEB kitabında bu oran %37,50 olarak tespit edilmiştir. Bütünlük ve yerleşim açısından, MEB kitabı görsellerinin tamamı (%100), BKY kitabının ise büyük çoğunluğu (%87,50) bütünlük sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Tasarımda oran-orantı ilkelerine uygunluk açısından BKY kitabı %75, MEB kitabı ise %37,50 düzeyinde değerlendirilmiştir. Son olarak, görsellerin öğrencilere estetik zevk ve duyarlılık kazandırma düzeyi BKY kitabında %100, MEB kitabında ise %75 olarak belirlenmiştir.

TARTIŞMA / SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada, MEB ve BKY yayınevlerine ait 2. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metin görselleri çeşitli açılardan analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, mevcut literatürle karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, BKY Yayınevi'ne ait görsellerin metin içerikleriyle ve öğretim programındaki kazanımlarla daha yüksek düzeyde uyum sağladığı, MEB kitaplarında ise bu uyumun daha sınırlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu, Baş & İnan-Yıldız (2014), Karadağ (2019) ve Cımbız'ın (2017) çalışmalarındaki değerlendirmelerle örtüşmektedir. Ancak görsellerin tümünde karakterin duyuşsal yönlerinin ya da metindeki soyut değerlerin tam olarak yansıtılmadığı da dikkate değerdir. Ayrıca, BKY kitaplarında görsellerin öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal düzeylerine daha uygun olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu, Türkben (2019) tarafından yapılan sınıf düzeyi uygunluk değerlendirmeleriyle uyumlu iken, Ayhan (2010) gibi bazı araştırmacıların özellikle figür düzenlemeleri konusunda getirdiği eleştirilerle paralellik göstermemektedir.

Her iki kitapta da şiddet içerikli ve toplumsal değerlere aykırı öğelerin bulunmaması olumlu bir durumdur. Görsellerde genel olarak olumlu davranışların vurgulandığı ve öğretim programının değerler eğitime uygun bir yapı izlendiği görülmektedir. Bu durum, Türkben (2019) ve Kanca (2020) gibi çalışmalarla desteklenmektedir. Bununla birlikte, her iki kitapta da görsel çeşitliliğin (karikatür, grafik, fotoğraf vb.) sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Bu eksiklik, anlatımın derinliğini ve çok yönlü görsel okuma becerilerini sınırlandırmaktadır. Kılıç & Seven'in (2008) çalışmalarında da bu yönde öneriler yer almaktadır. Görsellerin estetik açıdan canlı, net ve dikkat çekici olduğu, çoğunlukla gerçeğe uygun tasarlandığı gözlemlenmiştir. Ancak BKY kitaplarında tasarımda oran-orantı, şekil-zemin ilişkisi ve metinle aynı sayfada yer alma bakımından daha tutarlı ve etkili bir yapı sergilendiği söylenebilir.

Son olarak, görsellerin öğrencilerin estetik duyarlılığına katkı sağlama potansiyeli taşıdığı görülmekle birlikte, bu etki tüm görseller için eşit düzeyde değildir. Bazı görseller öğrencide estetik etki uyandırabilecek kompozisyonlara sahipken, bazıları bu yönde sınırlı kalmıştır. Bu durum, İşcan & Karadağ (2021) ile İlhan & Yazar'ın (2021) çalışmalarıyla hem benzerlik hem de kısmi ayrışma göstermektedir.

MEB yayınlarına ait kitabın görsellerinin öğrencinin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine orta düzeyde uygun bulunurken, BKY yayınlarının ise görsellerinin öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal özelliklerine yüksek düzeyde uygun hazırlandığı araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Türkben (2019) yaptığı çalışmada ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki görseller çocuğa görelilik, düzeye uygunluk, metin-resim ilişkisi bağlamında değerlendirilmiştir. Türkben 2019, ders kitabında metinlerle birlikte genellikle bir resimleme türüne yer verildiğini ve bu resimlerin çoğunluğunun öğrencilerin gelişim

ve sınıf düzeyi açısından uygun olduğunu bulmuştur. Ayhan (2010) yaptığı çalışmada Türkçe 5. Sınıf ders kitabının çocukların yaş grubuna uygun olup olmadığını incelemiştir. Edindiği bulgulara göre baskı kalitesinin çok düşük olduğu ve resimlemelerle fotoğrafların bir arada kullanıldığı görülmüştür. Ayrıca figürlerdeki anatomik bozukluklar çocukların sanatsal gelişimlerinde olumsuzluklara neden olacak boyutta bulunmuştur.

TDÖP 2019 kazanımlarında da “Görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin eder.” kazanımı yer almaktadır. Yapmış olduğumuz araştırma sonucunda MEB yayını olan 2. Sınıf Türkçe Kitabı’ndaki görsellerin metnin içeriğini tahmin etme konusunda kısmen yeterli bulunurken, BKY’de ise görsellerin metnin içeriğini tahmin etmede yüksek düzeyde uygun olduğu tespit edilmiştir. Baş & İnan-Yıldız’ın (2014) yapmış olduğu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin, öğrencilerin metni tahmin etme, kestirme ve yordama becerilerini geliştirmesi açısından yeterli bulunduğu tespit edilmiştir. Cımbız’ın (2017) yapmış olduğu çalışmada ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan resimlerin öğrencilerin metnin içeriğini tahmin etmesini sağlamada kısmen yeterli olarak tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarındaki farklılıkların seçilen örneklerden kaynaklandığı söylenebilir.

MEB ve BKY yayınları 2. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan incelemeye dahil edilen 16 metnin görsellerinin hiçbirinin şiddet ve toplumsal değerler açısından olumsuz öge içermediği tespit edilmiştir. Ayrıca görsellerin çoğunda yer aldığı temaya uygun olarak verilmek istenen olumlu davranışlara ve kazanımlara ait mesajlara yer verilmiştir. Türkben (2019) yaptığı ortaokul 5., 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarını incelediği çalışmada resimlerin çoğunluğunu öğrencilerin gelişim ve sınıf düzeyi açısından uygun bulunmuştur. Şiddet ve şiddet olaylarını çağrıştıracak, cinsel ayrımcılığa yol açacak resimlerin yok denecek kadar az olduğu, görsellerle birlikte bazı değerlerin öğrencilere aktarıldığı görülmüştür. Araştırmamızın sonucu Türkben (2019) yaptığı çalışmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Çalışmada metinlerle ilgili görsellerin içerisinde karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelerden herhangi birine her iki yayında da çoğunlukla yer verilmemiştir. Baş & İnan-Yıldız (2014) yaptıkları çalışmada “Metin için resimlerin yanı sıra karikatür, fotoğraf, grafik vb. öğelere yer verilmiştir.” maddesine sınıf öğretmenlerinin çoğunlukla katılmadıkları tespit edilmiştir. Kılıç & Seven’e (2008) göre ders kitaplarında resimler ve fotoğraf dışında karikatürlere, grafiklere, şemalara, tablolara ve haritalara anlatımı zenginleştirilmesi açısından yer verilmelidir. Araştırmalarında resimler dışında sadece fotoğraflara yer verildiğini, diğer öğelere yer vermediğini tespit etmişlerdir.

Ayrıca görsellerde kullanılan renkler her iki kitap açısından da bakıldığında yüksek oranda canlı, dikkat çekici ve net olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda yaptığımız çalışmada kullanılan renklerin gerçeğe uygun olarak tasarlandığı sonucuna ulaşılmıştır. İşcan & Karadağ (2021) yaptıkları çalışmada 4. sınıf Türkçe ders kitabının resimlerle metinlerin uyumunu incelemiş ve araştırmalarının sonucunda resimlerin orta düzeyin üstünde canlı, net ve dikkat çekici olduğunu tespit etmişlerdir. Baş & İnan-Yıldız (2014) tarafından yapılan çalışmada 2013-2014 eğitim-öğretim yılında okullarda okutulan Türkçe ders kitapları sınıf öğretmenleri tarafından değerlendirilmiş, kitaplarda kullanılan resimlerin canlı renklerden oluştuğu tespit edilmiştir. Ertok-Atmaca (2006) ders kitaplarında yer alan renklerin çok önemli olduğunu, resimlerde ana ve canlı renklerden yararlanılması, bulanık renklerden kaçınılması gerektiğini belirtmiştir.

Her iki yayınevini Türkçe kitabında da görsellerin ve metinlerin yerleştirilmesinde şekil-zemin ilişkisi gözetilerek tasarlandığı tespit edilmiştir. Ancak BKY ders kitabında görseller yüksek düzeyde metin ile aynı sayfada yer alırken, MEB Yayınları ders kitabında bu oran orta düzeyde bulunmuştur. Baş & İnan-Yıldız (2014) ve Cımbız (2017), yaptıkları çalışmalarda resimlerin ve metinlerin yerleştirilmesinde zemin-fon ayarının yüksek oranda sağlanmış olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmanın bulguları, yapılan bu araştırmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Kanca (2020) yaptığı çalışmada kitapların görsellerinde zemin-fon yerleştirilmesine orta düzeyde dikkat edildiğini tespit etmiştir.

MEB Yayınları ve BKY Yayınları Türkçe 2. Sınıf ders kitaplarında yer alan metinlerin görsellerinin yüksek düzeyde görsel tasarım unsurlarını dikkate alarak hazırlandığı tespit edilmiştir. Her iki ders

kitabı da yüksek düzeyde bütünlüğü sağlayıcı ve tasarımda denge ilkelerine uygun düzenlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak tasarımda oran-orantı ilkesi ve görsellerin boyutlarının gerçeğe uygunluğu açısından incelendiğinde, MEB yayınları ders kitabının orta düzeyde uygunluk gösterdiği görülürken, BKY yayınları ders kitabının yüksek düzeyde uygunluk gösterdiği tespit edilmiştir. İlhan & Yazar (2021), 2020-2021 eğitim-öğretim döneminde kullanılan MEB ve SDR İpekyolu Yayınları Türkçe ders kitaplarında incelenen metinlerin görsellerinin, görsel tasarım unsurlarına göre uygun ve kısmen uygun olduğunu tespit etmiştir. Bu çalışmanın sonucu yaptığımız çalışmanın sonucu ile benzerlik göstermektedir.

Türkçe 2. sınıf MEB ve BKY yayınları ders kitaplarında yer alan metinlere ait görsellerin öğrencilere yüksek düzeyde estetik zevk ve duyarlılık kazandıracağı tespit edilmiştir. İşcan & Karadağ (2021) yaptıkları çalışmada ders kitabındaki metin resimlemelerinin büyük bir bölümünün öğrencilerin estetik duyarlılığını artırıcı, estetik duyarlılığını geliştirecek veya ortaya çıkaracak düzeyde olmadığı tespit etmişlerdir. Özellikle de 8. sınıf Türkçe ders kitabında bu oranın oldukça düşük olduğu çalışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. İlhan & Yazar (2021) metinlerin görsellerinin çoğunlukla öğrencilerin estetik duyarlılığını ortaya çıkaracak ya da geliştirecek düzeyde olmadığı belirlemişlerdir. Yapılan bu çalışmaların aksine çalışmamıza paralel olarak; Cımbız (2017) ve Kanca (2020) görsellerin çocuklara estetik zevk kazandıracağı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırma sonuçları genel olarak göstermektedir ki:

- BKY Yayınevi'ne ait Türkçe ders kitabı, görsel-metin uyumu, pedagojik uygunluk, tasarım ilkeleri ve estetik katkı açısından MEB kitabına göre daha yüksek düzeyde yeterli göstermektedir.
- MEB kitabındaki görsellerin bazı yönlerden (renk kullanımı, şiddet içermemesi, temel tasarım ilkeleri) yeterli olmakla birlikte, metnin içeriğini ve değer aktarımını yansıtmada konusunda daha sınırlı kaldığı görülmektedir.
- Her iki kitapta da görsel çeşitliliğin düşük olması dikkat çekmektedir.
- Görsellerin büyük oranda estetik ve görsel ilkelere uygunluğu olumlu bir bulgudur, ancak oransal gerçeklik ve metinle birebir eşzamanlı sunum açısından eksiklikler mevcuttur.

Çalışmadan elde edilen bulgulardan hareketle şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Ders kitapları hazırlanırken metin-görsel uyumu daha bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalı, karakter özellikleri ve duyuşsal içerikler görseller aracılığıyla da açıkça yansıtılmalıdır.
2. Görsel çeşitliliğin artırılması; karikatür, grafik, tablo ve fotoğraf gibi öğelerin dengeli şekilde kullanılması önerilir.
3. Öğrencilerin bilişsel gelişim düzeyi göz önüne alınarak, metinle aynı sayfada yer alan ve olay akışını destekleyen görsel düzenlemelere yer verilmelidir.
4. Tasarım ilkeleri doğrultusunda boyut, oran-orantı ve şekil-zemin dengesi özellikle figür çizimlerinde dikkatle uygulanmalıdır.
5. Görsellerin öğrencilere estetik zevk kazandırıcı yapıda olması için sanat eğitimi, çocuk estetiği ve pedagojik illüstrasyon alanlarında uzman görüşlerinden faydalanılması önerilir.
6. Ders kitaplarının görsel yönüne yönelik bağımsız değerlendirme raporları geliştirilmeli ve bu süreçte disiplinlerarası çalışma yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ayçiçeği, A. (1999). Resmin tanımaya etkisi. *Psikoloji Çalışmaları*, 21, 93-110.
- Ayhan, Y. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitabı resimlemelerinin biçim ve içerik açısından 11 yaş grubuna uygunluğu ve aynı yaş grubu öğrencilerin yaptığı resimlemelerle karşılaştırılması*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Bangir-Alpan, G. (2004). *Ders kitaplarındaki grafik tasarımın öğrenci başarısına ve derse ilişkin tutumlarına etkisi*. [Doktora Tezi]. Ankara Üniversitesi.

- Baş, B., & İnan-Yıldız, F. (2014). İlkokul Türkçe ders kitaplarının resim-metin ilişkisi açısından öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(28), 139-151.
- Batur, Z. (2010). Ana dili öğretiminde gösterge biliminin yeri: Ana dili ders kitaplarındaki sözel metinlerle görsel metinleri bütünselliğinin analizi. *Journal of Turkish Studies*, 5(4), 174-200. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1713>
- Cımbız, A. T. (2017). *Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumu*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Demirel, Ş., Kökçü, Y., & Akbaba, R. S. (2018). 5. sınıf Türkçe ders kitabının resim-metin ilişkisi açısından incelenmesi. *Adıyaman University Journal of Educational Sciences*, 8(2), 224-243. <https://doi.org/10.17984/adyuebd.447349>
- Dinçer, M. (2003). Eğitimin toplumsal değişme sürecindeki gücü. *Ege Eğitim Dergisi*, 3(1), 102-112.
- Durukan, E. (2013). Öğretmen görüşleri açısından Türkçe dersi öğretim programı kazanımları. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(8), 1-13.
- Erkılıç, T. A., & Can, S. (2018). Eğitim yönetimi ders kitaplarının içerik ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(4), 295-307.
- Ertok-Atmaca, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 35(171), 318-328.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi yaklaşımlar ve modeller*. Pegem Akademi.
- Güzel, D., & Şimşek, A. (2012). The coursebooks in the national educational councils. *The Journal of SAU Education Faculty*, (23), 172-216.
- Hıdıroğlu, M. (2019). *Türkçe ders kitapları ile ana dilim Türkçe ders kitaplarının dilsel ve görsel metinlerin niteliği açısından incelenmesi (KKTC ve TED vakfı yayınları örneği)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Üniversitesi.
- İlhan, E., & Yazar, İ. (2021). Temel eğitim Türkçe ders kitaplarındaki metin-görsel ilişkisinin görsel tasarım unsurları bağlamında incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(52), 744-763. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1012327>
- İşcan, A., & Karadağ, K. (2021). İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumunun incelenmesi. *Academia Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 196-215.
- İşcan, A., & Cımbız A. T. (2018). Ortaokul 5. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyum düzeyinin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 250-272. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2018.-380009>
- İşler, A. Ş. (2003). Yazılı ders materyallerinde illüstrasyon kullanımının yeri ve önemi. *Milli Eğitim Dergisi*, 157(2003), 55-63.
- Kanca, E. (2020). *Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında görsel-metin uyumu*. [Yüksek Lisans Tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Karadağ, K. (2019). *İlkokul 4. sınıf Türkçe ders kitabındaki resimlerin metinlerle uyumunun incelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Keser, H. (2004). İlköğretim 4. sınıf bilgisayar ders kitaplarının görsel tasarım ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(3), 261-280.
- Kılıç, A., & Seven, S. (2008). *Konu alanı ders kitabı incelemesi*. Pegem Yayıncılık.
- Koç, E. S. (2021). Türkçe dersi öğretim programları ile okuma becerileri öğretim programının uluslararası okuma yeterlikleri bağlamında incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 169-193.
- Mazlum, Ö., & Mazlum, F. S. (2016). İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerinin değerlendirilmesi. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 4(1), 1-18.
- Özbay, M. (2006). *Özel Öğretim Yöntemleri I*. Öncü Kitap Yayın.

- Özgeldi-Büyüktopbaş, H. & Uçar, T. F. (2021). Görsel okuma ve tipografik açımları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 11(1), 158-175.
- Sak, R., Şahin-Sak, İ. T., Öneren-Şendil, Ç., & Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Schwartz, N. H., Ellsworth, L. S., Graham, L., & Knight, B. (1998). Accessing prior knowledge to remember text: A comparison of advance organizers and maps. *Contemporary Educational Psychology*, 23(1), 65-89. <https://doi.org/10.1006/ceps.1997.0958>
- Şahin, M. (2014). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(1), 31-46.
- Türkben, T. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metin resimlerinin incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 20(2), 650-672. <https://doi.org/10.17679/inuefd.547841>
- Uzuner, S., Aktaş, E., & Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. sınıf ders kitaplarının görseller (illüstrasyonlar) açısından değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 721-733.
- Wright, P. (1980). The comprehension of tabulated information: Some similarities between reading prose and reading tables. *NSPI Journal*, 19(8), 25-29. <https://doi.org/10.1002/pfi.4180190810>
- Yengin, H. (1996). *Medyanın dili*. Der Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, C. (2003). *Türkçe öğretiminde alternatif yöntemler*. Anı Yayınları.

Extended Abstract

This study aims to examine the visual elements included in second-grade Turkish language textbooks in terms of their content relevance, design quality, and alignment with the official curriculum. The research focuses on two textbooks that were actively used during the 2023-2024 academic year: one published by the Ministry of National Education (MoNE), and the other by Science Culture Publishing (SCP). The rationale for this study stems from the growing emphasis in educational literature on the role of visual literacy and its contribution to student engagement, conceptual understanding, and the development of aesthetic awareness in early primary education. Given that visuals in instructional materials significantly influence students' cognitive and emotional engagement with texts, the investigation seeks to assess how well these materials integrate visual design elements to support the goals of effective literacy instruction. Employing a qualitative research methodology, the study adopts document analysis as the primary research strategy. The data collection tool was a "Visual-Text Relationship Category List" developed by the researcher based on existing literature and expert consultation. This list includes sixteen evaluation criteria addressing both pedagogical and visual design dimensions, such as text-image coherence, suitability for students' developmental levels, and adherence to design principles like balance, contrast, and figure-ground distinction. The scope of the study covers sixteen selected texts from each textbook, excluding listening/viewing and independent reading passages to maintain analytical consistency and focus on core instructional content. The analysis of the visual components was conducted through descriptive content analysis, in line with qualitative data analysis techniques. Each visual was examined based on its placement, type, clarity, relevance to the accompanying text, and overall contribution to the learning experience. Additionally, the extent to which the visuals reflected or contradicted social values or included inappropriate content such as violence was also evaluated. The findings reveal that both textbooks were free from visuals that depicted violence or presented content contrary to social and cultural norms. However, considerable differences emerged in terms of visual-textual alignment and design sophistication. The SCP textbook demonstrated a consistently higher level of alignment between visuals and textual content. The visuals were thematically coherent, developmentally appropriate, and effectively supported the learning objectives outlined in the national curriculum. For example, visuals related to scientific concepts or moral lessons were presented in a manner that facilitated conceptual comprehension, emotional resonance, and retention. In contrast, visuals in the MoNE textbook, although generally clear and colorful, often lacked the nuanced alignment required for deep comprehension. Several visuals were found to be disconnected from the emotional tone or pedagogical intent of the accompanying text. Moreover, some illustrations were not placed on the same page as the related text, which is particularly problematic for second-grade students who are in the concrete operational stage of cognitive development. At this developmental level, visual continuity and spatial proximity are crucial for maintaining cognitive coherence and facilitating learning transfer. One of the critical components analyzed was the degree to which visuals supported predictive reading skills a key literacy goal in primary education. In the SCP textbook, visuals were often detailed and content-

specific enough to allow students to anticipate the subject or moral of the story before or while reading. This not only engages learners but also strengthens inferential and interpretive skills. In contrast, MoNE visuals were often more generic and less directly connected to the main themes or emotional arcs of the texts, limiting their pedagogical effectiveness. Another important observation concerns the use of visual variety. Both textbooks heavily relied on illustrations and drawings, with minimal use of photographs, diagrams, or charts. While this is not inherently negative, the lack of diverse visual formats may reduce opportunities for students to develop skills in interpreting different types of visual information, which is essential in fostering comprehensive visual literacy. In contemporary educational contexts, exposure to multiple visual modalities is critical for preparing students for real-world information processing, where visuals are often layered, dynamic, and context dependent. Design principles were also examined in detail. Visuals in both textbooks generally adhered to basic graphic design standards. Colors were vibrant and age-appropriate, compositions were balanced, and figure-ground relationships were maintained. However, SCP visuals were often more refined in terms of proportionality, spatial organization, and realism. For instance, illustrations in the SCP textbook maintained size and scale relationships that mirrored real-world representations, whereas MoNE visuals occasionally distorted proportions, which can potentially mislead or confuse young readers. The study also highlighted the importance of cultural and emotional resonance in textbook visuals. In SCP's materials, visuals often included culturally relevant symbols, age-appropriate emotional expressions, and narrative continuity, all of which contributed to a more immersive and meaningful learning experience. These aspects were less consistently observed in MoNE materials, where some visuals appeared to be generic stock images without contextual or emotional depth. Considering these findings, the study recommends several strategies for enhancing visual quality in primary-level textbooks. First, textbook developers should ensure stronger alignment between visual and textual content, not only at the thematic level but also in terms of emotional tone, sequencing, and narrative coherence. Second, the integration of diverse visual types such as infographics, maps, photographs, and data visualizations should be encouraged to support the development of multimodal literacy. Third, adherence to developmental appropriateness in terms of scale, detail, and layout should be a guiding principle in visual design for early primary education. Fourth, visuals should be used intentionally to support inferencing, motivation, and critical thinking, rather than serving merely decorative purposes. Theoretical implications of the study suggest that visuals should be conceptualized not as ancillary elements but as integral components of textual meaning-making. This is consistent with cognitive theory and dual coding theory, both of which highlight the role of images in enhancing verbal information processing and memory retention. From a curriculum development perspective, incorporating visuals that are emotionally and culturally resonant can also foster identity development and socio-emotional learning, which are increasingly recognized as essential goals in early childhood education. In conclusion, the study underscores the pedagogical value of well-designed, content-appropriate, and emotionally resonant visuals in primary school textbooks. The comparative analysis between MoNE and SCP textbooks demonstrates that strategic use of visuals can significantly enhance students' engagement, comprehension, and aesthetic appreciation. As such, the integration of visual elements should be considered a core concern in the development of instructional materials, with a collaborative approach involving educators, curriculum experts, and visual designers. Future research can build on the present findings by incorporating student and teacher perspectives, conducting experimental studies to measure learning outcomes associated with different types of visuals, and exploring the role of digital and interactive visual content in textbook design. Given the increasing visual complexity of modern information environments, visual literacy should be embedded more explicitly into national curriculum standards and teacher education programs.